

Pisownia koreańskich imion własnych

W Korei (podobnie jak w Chinach, Japonii i Wietnamie) na pierwszym miejscu podaje się nazwisko, na drugim — imię. Większość nazwisk jest jednosylabowa, a imię jest najczęściej dwusylabowe. Są jednak nazwiska złożone z dwu a nawet trzech sylab, podobnie jak jedno-, dwu-, i trójsylabowe imiona. Spotykamy więc kombinacje: 1 sylaba + 2 sylaby (np. Kim Pu-sik); 1+1 (Choi Hyuk); 2+1 (Namgung Yong); 2+2 (Ulchi Mundok) oraz 1+3 (Shin Saimdang).

Pismo koreańskie *han-gül* rozmaicie transliterowano na alfabet łaciński i odmiennie zapisywano te same imiona. Dla ujednoczenia zapisu na początku lat 90. w Republice Korei przyjęto system McCune-Reischauera (M-R), choć często pomija się znaki diakrytyczne. Od 2000 r. władze Republiki Korei wprowadzają nową, uproszczoną formę transkrypcji. W pracach naukowych stosuje się głównie system M-R. Zachowuje się zwykle formę zapisu nazwiska i imienia stosowaną przez daną osobę. Dotyczy to również Koreańczyków, którzy dłuższy czas przebywali w krajach zachodnich i przyjęli tamtejszą formę stawiania imienia na pierwszym miejscu (np. Syngman Rhee).

Nazwiska dwu- i trójsylabowe pisze się łącznie (podając je na początku), zaś imiona dwu- i trójsylabowe zapisuje się na trzy sposoby:

- 1) Każdą sylabę pisze się oddzielnie i zaczyna dużą literą (tylko w układzie 1+2): np. Kim Jong Il.
- 2) Dwie sylaby przedziela się łącznikiem, a drugą zaczyna się małą literą (jedynie w układzie 1 + 2): np. Kim Dae-jung.
- 3) Sylaby tworzące imię pisane są łącznie (przy nazwiskach jedno- i kilk sylabowych): np. Park Joonhee.

W Korei występuje jedynie około 200 nazwisk. Używanie zróżnicowanej pisowni łacińskiej umożliwia więc Koreańczykom podkreślenie własnej „indywidualności”. Tak najpopularniejsze nazwisko brzmiące *kim* przybiera formy: Kim, Keem, Kheem, Gim, itd. Nazwiska *i* oraz *chwe* pisze się jako Yi, Lee, Li, Rhee oraz Choe, Choi, Ch’oe, itp. Nawet rzadkie nazwisko *ju* występuje w wariantach: Ryu, Yoo, Lyu, Yu, Ryou, You, Lew.

A oto przykłady sposobu czytania i zapisu kilku znanych polityków:

Brzmienie polskie	zapis oficjalny	system M-R	transkrypcja polska
[kim il song]	Kim Il Sung	Kim Il-Sōng	Kim Ir Sen
[kim dzong il]	Kim Jong Il	Kim Chōng-il	Kim Dzong Il
[i sung man]	Syngman Rhee	Yi Sūng-man	Li Syngman
[pak czong he]	Park Chung Hee	Pak Chōng-hŭi	Pak Dzong Hi
[czon du hwan]	Chun Doo Hwan	Chōn Tu-hwan	
[no the u]	Roh Tae Woo	No T’ae-u	
[kim de dzung]	Kim Dae-jung	Kim Tae-jung	Kim De Dzung

Opracował: Stanisław Ryu Matsumoto.

KOREA

Krzysztof Gawlikowski

CHRONOLOGIA WAŻNIEJSZYCH WYDARZEŃ DZIEJÓW KOREI

- 2333 r. p.n.e. • „Wstąpienie na tron” Tan-guna, pierwszego mitycznego władcy, który miał być synem Niebiańskiego Bóstwa i kobiety-niedźwiedzicy. Miał on rządzić dziewięcioma plemionami tunguskimi, z których wywodzą się Koreańczycy.
- XI w. p.n.e. • Panowanie Kija, legendarnego założyciela Chosonu, państwa obejmującego południowe rejony Mandżurii i północną część Półwyspu Koreańskiego. Był on rzekomo potomkiem królów chińskiej dynastii Shang (XVIII-XI w. p.n.e.), obalonej przez Wen Wanga, założyciela nowej dynastii Zhou. Kija wraz z grupą swych wojowników miał uciec na dalekie rubieże nie chcąc uznać władzy zwycięzców.
- ok. 194 r. p.n.e. • Generał Wiman pokonany w walkach na północnych rubieżach Chin, wstąpił na służbę króla Chosonu, a następnie zajął jego tron. Stworzył on na Półwyspie pierwsze silne państwo oparte na wzorach chińskich. Jego stolica leżała we współczesnym P’yongyangu (Phenian) nad Rzeką Taedong (obecna stolica KRLD). Obejmowało ono północną część Półwyspu.
- 109 r. p.n.e. • Chiński cesarz Wudi rozpoczął podbój Chosonu, wysławszy tam wojska lądem i morzem. Północną i środkową część Półwyspu inkorporował do Chin. Zaczął się wtedy upowszechniać konfucjanizm. W wyniku buntów i oporu ludów miejscowych stopniowo tereny administrowane przez Chińczyków skurczyły się tylko do prefektury Nangnang (chińskie Luolang) ze stolicą w P’yonyangu. Administracyjne struktury chińskie i rody rządzące były na tyle silne, że przetrwały nawet rozpad Cesarstwa (220 r.) i przerwanie związków z Chinami.

- I w. n.e. • W południowej Mandżurii umocniło się potężne państwo Koguryo (37 r. p.n.e.- 668 n.e.), rządzone przez arystokratów-wojowników. W południowej części Półwyspu, po stronie zachodniej, powstało podobne państwo Silla (57 r. p.n.e. — 935 n.e.), a po stronie wschodniej — Paekche (18 r. p.n.e. — 660 n.e.). Między tymi ostatnimi, na wybrzeżu, istniało też czwarte państwo — Kaya (42-562 r.), związane blisko z Wyspami Japońskimi, być może utworzone nawet przez przybyszów z Japonii.
- 313 r. • Ostatnie chińskie struktury administracyjne na Półwyspie zostały unicestwione, a Koguryo zajęło całą północną i środkową część Półwyspu. W 427 r. jego stolicę przeniesiono z rejonu środkowego biegu Rzeki Yalu do P'yongyangu. Koguryo toczyło wojny z chińskimi sąsiadami, jak też z Paekche i Silla. Korea wkroczyła w Epokę Trzech Królestw i rodzimych dynastii.
- 372 r. • Koguryo przyjęło z Chin buddyzm. Po nim uczyniły to Paekche (384 r.) i Silla (528 r.). Początek rozwoju konfucjańsko-buddyzmickiej kultury na Półwyspie. Stąd, z kolejnymi falami migracji na Wyspy Japońskie, zaczęła się ona tam także upowszechniać. Pierwsi skrybowie z Paekche około 400 r. wprowadzili na Wyspy również pismo chińskie. Korea stała się pomostem przekazywania do Japonii zdobyczy cywilizacji chińskiej (choć od I w. państwa japońskie utrzymywały bezpośrednie kontakty z Chinami).
- 612 r. • Ulchi Mundok, wódz Koguryo (według tradycji) pokonał milionową armię chińską ponownie odbudowanego Cesarstwa.
- 660 r. • Wojska Cesarstwa pokonały Paekche (we współpracy z prochińskim Silla). W 668 r. podbiły one Koguryo. Rozpoczął się okres wojen Silla z wojskami Cesarstwa dążącego do podboju całego Półwyspu.
- 676 r. • Cesarstwo uznało ostatecznie władzę Silla nad niemal całym Półwyspem za cenę przyjęcia przez to państwo statusu „królestwa wasalnego”. Nastąpiło pierwsze zjednoczenie kraju.
- 713 r. • We wschodniej Mandżurii powstało państwo Parhae (chiński Bohai), które objęło też północny skrawek Półwyspu. Założyli je uciekinierzy z rozbitego Koguryo. Ono także stało się autonomicznym „królestwem wasalnym” Cesarstwa. Tak Silla jak i Parhae używały pisma chińskiego i rozwijały się pod dużym wpływem kultury chińskiej. Paekche przetrwało do 926 r., kiedy to podbili je Kitanowie.
- 918 r. • Wang Kon założył dynastię Koryo (918-1392 r.). W 935 r. przyjął on abdykację ostatniego króla Silla. Królestwo Silla w ostatnich dziesięcioleciach swego istnienia rozpadało się i było targane wojnami domowymi, a władza tej dynastii słabła coraz bardziej. W ciągu niewielu lat Wang Kon zjednoczył znowu ziemie Półwyspu i stworzył potężne państwo Koryo. Jego główną stolicą było miasto

- Kaesong, P'yongyang był uznawany za „stolicę zachodnią”, a Seul za „południową”. Nastąpił nowy okres rozkwitu Korei. Z Chin przejmowano wzorce organizacji biurokratycznego państwa (w 958 r. system egzaminów na służbę państwową), ale formowała się w tym państwie odrębna, koreańska kultura. Koryo wielokrotnie stawiało czoła armiom Kitanów, a potem Dżurdzeńów, ale ostatecznie uznawało zwierzchność ich władców rządzących Mandżurią i Chinami północnymi.
- 1126 r. • Wielki pożar pałacu królewskiego i gromadzonej tam przez stulecia biblioteki. W związku z koniecznością szybkiego wydrukowania ponownie tysięcy ksiąg, wprowadzono druk ruchomymi czcionkami metalowymi. W rezultacie ok. połowy XII w. Korea stała się pierwszym krajem na świecie, gdzie on się upowszechnił (w Chinach, a poprzednio i w Korei, dominował druk drzeworytniczy: całych stron z rzeźbionych w drzewie desek).
- 1258 r. • Po kilku najazdach mongolskich i ogromnym zniszczeniu kraju Korea poddała się władcom mongolskim, którzy wcześniej podbili państwo Dżurdzeńów. Dynastia Koryo stała się ich wasalem. Kraj musiał dostarczać armii Mongołów żołnierzy, wyposażenia i prowiantu (szczególnie w okresie dwukrotnej — 1274 r. i 1281 r. — nieudanej inwazji na Japonię). Od XIII w. Półwysep wielokrotnie był napadany przez piratów japońskich.
- 1370 r. • Koryo uznało zwierzchnictwo odbudowanego (w 1368 r.) po wypędzeniu Mongołów, Cesarstwa Chińskiego. Na dworze koreańskim wybuchły jednak spory, czy nawiązywać trzeba bliższe związki z nową chińską dynastią Ming (1368–1644), czy też kultywować dotychczasowe więzi z Mongołami i podjąć walkę z Cesarstwem. Na tym tle wybuchła wojna domowa, w wyniku której dynastia Koryo upadła.
- 1392 r. • Yi Song-gye, przywódca prochińskiej frakcji, objął tron i ustanowił nową dynastię Yi (przetrwała ona aż do 1910 r.). Państwo koreańskie, za pozwoleniem Cesarstwa, powróciło do starej nazwy Choson [‘poranny spokój’]. Pod panowaniem dynastii Yi przejmowano w bardzo szerokim zakresie tradycje chińskie, choć kraj zachowywał swe specyficzne cechy narodowe.
- 1418-1450 r. • Panowanie Sejong Wielkiego, czwartego króla dynastii Yi, najwybitniejszego władcy Korei. Umiejętnie administrował on krajem zapewniając mu niebywały rozkwit i dobrobyt. Pod jego panowaniem rozwijała się literatura, nauki i sztuka. Wykonano wtedy nowe mapy astronomiczne, wprowadzono użycie deszczomierza dla ustalania poziomu opadów, zebrano w dwu księgach ówczesną wiedzę medyczną. Wynaleziono też wtedy „pismo narodowe”

— oryginalny i precyzyjny alfabet *Han-gül*, co umożliwiło standaryzację języka, choć nadal w utworach literackich i użyciu oficjalnym pozostawało ideograficzne pismo chińskie (aż do 1945 r.). Król otworzył też trzy porty dla handlu z Japonią. Po śmierci tego władcy państwo osłabło w związku z ukształtowaniem się kilku frakcji politycznych walczących w ciągu stuleci, ze zmiennym szczęściem, o władzę i wpływy. Jedną z kluczowych kwestii spornych była rola „cenzoratu”, jako urzędu kontrolującego funkcjonowanie aparatu administracyjnego, a nawet rozporządzenia królewskie. W rezultacie Korea stała się pierwszym krajem w Azji Wschodniej o znacznym stopniu pluralizmu politycznego. Działy tam silne „stronnictwa” (opierające się na prywatnych akademiach). Ich bazę społeczną stanowili *yangbanowie* — rodzaj szlachty, a władza królewska była słaba.

- 1592 r. • Toyotomi Hideyoshi, który po raz pierwszy zjednoczył wszystkie państwa japońskie (nominalnie jako „kanclerz” przy cesarzu pełniącym funkcje rytualne), rozpoczął ze 160 tys. armią podbój Korei. Powodem było odrzucenie jego oferty współdziałania w wojnie z Chinami. Wojska japońskie zajęły i spustoszyły niemal cały kraj. Na pomoc zagrożonej dynastii Yi przybyły wojska chińskie, na lądzie prowadzono działania partyzanckie, a na morzu walczyła flota koreańska. W rezultacie Hideyoshi musiał się wycofać. Następną próbę opanowania Korei Hideyoshi podjął w roku 1597, ale tym razem przerwała. Korea w wyniku tych najazdów została zrujnowana, zniszczeniu uległy pałace z ich archiwami, bibliotekami i zbiorami sztuki. Obszar ziem uprawnych zmniejszył się do jednej trzeciej, upadły przemysł i rzemiosło, gdyż tysiące fachowców wywieziono do Japonii (co przyspieszyło jej rozwój). Podupadła klasa *yangbanów*, których tytuły władze zaczęły sprzedawać. Możliwość zdobyci o wiele większe wpływy. Wojna w Korei osłabiła też chińską dynastię Ming i jej kontrolę północnych rubieży, co ułatwiło rozwój potęgi Mandżurów.
- 1606 r. • Ród shogunów Tokugawa, panujący w Japonii (1600-1867), przywrócił pokojowe stosunki z Koreą.
- 1636 r. • Wojska Mandżurów najechały Koreę. Początkowo proponowano jej współdziałanie we wspólnej walce o opanowanie Chin, na dworze zwyciężyła jednak silna frakcja broniąca zasady wierności wobec chińskiej dynastii Ming (planowano nawet wysłanie jej na pomoc korpusu wojskowego). W wyniku najazdu Korea uznała zwierzchnictwo nowej, mandżurskiej dynastii Qing (1644-1912), która zapanowała nad Chinami. Korea wkroczyła w nowy okres

pokojowego rozwoju. Dopiero od połowy XVIII w. w kraju zaczął się nasilać kryzys polityczno-gospodarczy.

- Przełom XVII i XVIII w. • Intelktualiści koreańscy zaczynają fascynować się zdobyczami nauki europejskiej i nieznanym im światem Zachodu. Stają się oni promotorami patriotyzmu koreańskiego i odrębności Korei od Chin. Ówczesna wiedza o chrześcijaństwie pochodzi od jezuitów na dworze cesarskim w Pekinie.
- 1785 r. • Rząd ogłosił zakaz wyznawania chrześcijaństwa traktowanego jako nowa, „wywrotowa” sekta; pierwsze represje wobec ruchu katolickiego nastąpiły w 1791 r.
- 1801 r. • Pierwsze egzekucje chrześcijan. Od 1836 r. pojawili się nielegalnie działający misjonarze francuscy. Kolejne krwawe prześladowania nastąpiły w latach 1839 i 1866. Chrześcijaństwo nazywano *Sōhak* [‘zachodnią nauką’].
- 1812 r. • Klęski głodu spowodowały wielkie powstania chłopskie, które z trudem stłumiono. Ponownie do powstań chłopskich, kierowanych przez nową sektę patriotyczno-religijną *Tonghak* [‘wschodnia nauka’], łączącą synkretycznie elementy konfucjanizmu, buddyzmu, chrześcijaństwa i wierzeń ludowych, doszło w 1862 r. Powstania stłumiono, ale sekta działa nadal.
- 1866 r. • Próby państw zachodnich rozpoczęcia bezpośredniego handlu z Koreą (statek pruski odpędzono, statek amerykański płynący rzeką do P’yongyangu — spalono, cztery wspierające go po starciach zbrojnych — odplynęły). W tym samym roku flota francuska próbowała wysadzić desant wojskowy na jednej z wysp — ostatecznie jednak wycofała się. W 1871 r. flota amerykańska ponownie usiłowała otworzyć porty koreańskie, ale znowu bezskutecznie.
- 1868 r. • Japonia zaczęła wywierać naciski na Koreę, by zrewidować dotychczasowe stosunki i otworzyć jej rynek dla siebie. W Tokio przygotowywano nawet plany wojskowej okupacji Korei. Japończycy prowokowali rozmaite incydenty zbrojne. Narastało zagrożenie wojną.
- 1876 r. • Japońska delegacja wylądowała w Korei i dzięki wsparciu floty wymusiła podpisanie pierwszego nierównoprawnego traktatu, wzorowanego na traktatach narzucanych przez kraje zachodnie Chinom i samej Japonii. Korea musiała „otworzyć” dla handlu z Japonią trzy porty, objęte eksterytorialnością (obywatele japońscy nie podlegali jurysdykcji koreańskiej i byli zwolnieni z opłat celnych), walutę japońską dopuszczono do obiegu w otwartych portach, itp. w ten sposób rynek koreański został otwarty dla Japonii, która zaczęła importować duże ilości produktów rolnych, co dezorganizowało rynek wewnętrzny Korei. Traktat ogłosił też

- pełną niezależność Korei od Chin, czego Chiny nie chciały uznać i w 1883 r. podpisały układ handlowy z Koreą, potwierdzający jej wasalny stosunek. Tak Chiny jak i Japonia namawiały władze koreańskie do modernizacji kraju i przejmowania dorobku Zachodu. Misje koreańskie wyruszyły do obu tych krajów, by się z nimi zapoznać (w Chinach szczególnie z nowym uzbrojeniem). Cesarstwo naciskało też na podpisanie przez Koreę traktatów z mocarstwami zachodnimi, by w ten sposób ograniczyć wpływy japońskie.
- 1882 r. • Pierwszy traktat koreańsko-amerykański. W 1883 r. podobne podpisano z W. Brytanią i Niemcami, w 1884 z Rosją, a w 1886 r. z Francją. W Korei rezydować zaczęły poselstwa zachodnie i zalegalizowano działalność misjonarzy. Korea otwierała się coraz szerzej na wpływy Zachodu oraz Japonii, stawszy się zarazem przedmiotem rywalizacji wielkich mocarstw. Dwór jednak nadal związany był z Chinami. Przysłany z Chin gen. Yuan Shikai objął dowództwo wojsk koreańskich, by je zmodernizować, a w związku z wprowadzeniem do stolicy oddziałów japońskich (rzekomo dla ochrony poselstwa), wkroczyły też do Korei wojska chińskie.
- 1884 r. • Próba zamachu stanu. Zwolennicy reform powiązani z Japonią zabili kilku ministrów i uprowadzili króla do poselstwa japońskiego. Ostatecznie Yuan Shikai zdobył je szturmem i uwolnił króla. Stanowiło to najbardziej dramatyczny epizod walk wśród elit koreańskich poszukujących sposobów ratowania kraju, drogą reform inspirowanych konfucjanizmem, albo ideami zachodnimi (i modernizacji japońskiej). W 1885 r. zawarto w Tianjinie porozumienie chińsko-japońskie o wycofaniu wojsk obu krajów z Korei.
- 1894 r. • Nowe powstanie sekty *Tonghak*. Interweniowały wojska chińskie i japońskie. Te ostatnie usiłowały ustanowić rządy przychylnie Japonii (zmieniły kolejno trzy), a w 1895 r. zamordowały wpływową, prochińską królową Min (jej ciało zostało spalone na dziedzińcu pałacowym). Król schronił się w poselstwie rosyjskim (gdzie przebywał ponad rok, stamtąd kierując państwem). Wybuchła wojna japońsko-chińska (1894-1895), przegrana przez Chiny. Korea stała się odtąd polem rywalizacji Rosji i Japonii, którą popierały Niemcy, W. Brytania i USA.
- 1897 r. • Po odzyskaniu swobody, dzięki wsparciu Rosji, król Kojong (1864-1907) przyjął tytuł cesarza, czyniący go równym władcom Chin, Japonii i Rosji. Nie umocniło to jednak jego realnej władzy.
- 1898 r. • Upadek rządu usiłującego przeprowadzić odgórnie radykalne reformy.
- 1902 r. • Angielsko-japoński traktat o sojuszu. Anglia uznała Koreę za sferę wpływów japońskich w zamian za blokowanie dalszej ekspansji

- rosyjskiej w Azji Wschodniej.
- 1904 r. • Ostrzelanie floty rosyjskiej przez japońską w Inchon i Port Arturze rozpoczęło wojnę tych państw. Japonia wymusiła zgodę Korei na wprowadzenie swych oddziałów i ustanowiła kontrolę wojskową nad tym krajem. Przegrana Rosji rozstrzygnęła ostatecznie los Korei, która stała się w 1907 r. protektoratem Japonii.
- 1907 r. • Król został zmuszony do abdykacji po wysłaniu tajnej misji na II Konferencję Pokojową w Hadze z protestem przeciwko dominacji japońskiej. Tron objął jego syn. Japonia rozformowała armię koreańską i wprowadziła swoich funkcjonariuszy do administracji. Wybuchły powstania i bunty, które ogarnęły niemal cały kraj, zostały krwawo stłumione (działania koreańskich wojsk ochotniczych trwały do 1915 r.).
- 1910 r. • Formalna aneksja Korei przez Japonię i początek jej kolonialnego podporządkowania. Książki o historii Korei i na tematy patriotyczne były konfiskowane i palone. Japońskie firmy stopniowo przejmowały kontrolę nad gospodarką. Wszelkie ruchy patriotyczne brutalnie tłumiono.
- 1919 r. • W związku z konferencją w Wersalu we wszystkich miastach Korei odbyły się masowe demonstracje patriotyczne żądające niepodległości. W Seulu, Szanghaju i Władywostoku proklamowano nawet utworzenie Rządu Tymczasowego Korei. Władze japońskie stłumiły jednak ruch niepodległościowy. Padły tysiące zabitych i przeprowadzono masowe aresztowania. Mocarstwa nie kwestionowały jednak japońskiego panowania w Korei, co spowodowało, że koreański ruch oporu trwał nadal, nawet w formie zbrojnej, tak w Mandżurii (gdzie mieszkało wielu Koreańczyków), jak w samej Korei. Popierały go tylko Chiny i Rosja Sowiecka, co zapoczątkowało fascynację marksizmem w Korei.
- 1943 r. • Na konferencji w Kairze USA, W. Brytania i Chiny postanowiły po wojnie przywrócić niepodległość Korei.
- 1945 r. • Wojska sowieckie i amerykańskie wkroczyły do Korei, by przyjąć tam kapitulację sił japońskich (podział ich stref biegł wzdłuż 38 równoleżnika). Wraz z rozwojem zimnej wojny po obu stronach formowały się odrębne państwa, proklamowane w 1948 r.: komunistyczna Koreańska Republika Ludowo-Demokratyczna (KRLD) na północy i kapitalistyczna Republika Korei na południu.